

УДК 340.68

DOI <https://doi.org/10.32782/pyuv.v6.2022.3>**В. Ю. Пряміцин***orcid.org/0000-0001-7042-9783*

кандидат юридичних наук,

старший викладач кафедри інтелектуальної власності та приватного права

Національного технічного університету України

«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

І. Д. Крутікова*orcid.org/0000-0001-8134-3969*

студентка IV курсу факультету соціології і права

Національного технічного університету України

«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

С. А. Невечера*orcid.org/0000-0003-1928-2602*

студентка IV курсу факультету соціології і права

Національного технічного університету України

«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ РОБОТИ ЮРИСТІВ

Актуальність. Безсумнівно, що сучасні цифрові технології мають значний вплив на життя в різних галузях і сферах діяльності. Не є винятком і юридична царина. Від корпоративної практики до зали суду — технології революціонізують сучасний юридичний простір. Сьогодні більшість рутинних юридичних завдань передаються автоматизованим машинам та системам. Сучасні технології дають можливість більшість юридичної роботи передати на аутсорсинг за допомогою автоматизованих технологій, наприклад, сканування документів, оптимізація комунікацій, електронні рахунки та використання «розумних контрактів». Такі явища цифрової трансформації відіграють важливу роль при викликах, які постають перед потребами реальної людини, яка мала б виконувати такі завдання. Адже це дозволяє юристам присвятити свій час іншим важливим питанням їхньої професійної діяльності.

Мета роботи — дослідити вплив цифрової трансформації роботи юристів та правовий статус штучного інтелекту в майбутньому.

Кожен практикуючий юрист однаково розуміється як на цифрових технологіях, що застосовуються в праві, так і безпосередньо на своїй юридичній роботі. Використання правильних сучасних ресурсів, таких як віртуальні послуги секретаря, системи програмного забезпечення для керування юридичною практикою та прості системи онлайн-платежів допомагають раціонально та з більшою користю використовувати час, покращувати якість надання послуг, конкурувати юристам та їх компаніям між собою.

Юристи, адвокати, помічники юристів, секретарі більше не прикуті до своїх великих столів, не оточені нескінченними купами паперових документів, судовими процесуальними заявами і книгами. Усі необхідні кодекси, копії ухвал, документи, що посвідчують особу поміщаються в один гаджет і з легкістю можуть бути використані.

Інтегроване технологічне програмне забезпечення дозволяє юридичним фірмам працювати злагоджено та продуктивно, допомагає покращити якість юридичних послуг та зменшити нераціональні витрати.

В реальних умовах з деяких питань, вичерпно визначених законом, рішення приймається за допомогою штучного інтелекту. Звичайно, більшість юридичних питань не є простими і потребують втручання лише людського мозку, але в деяких випадках передові технології відіграють певну роль і вирішують справи, наприклад, такі як накладення штрафів за порушення правил дорожнього руху.

Оскільки машини починають приймати автоматизовані рішення, засновані на складному алгоритмічному програмуванні, захист персональних даних викликає нові проблеми, які вимагають від юристів знання всіх тонкощів цифрової трансформації. Таким чином, можна сказати, що зростаючий вплив штучного інтелекту на роботу юристів почав вимагати низки компетенцій, які виходять за межі юридичної професії.

Пандемія минулих років показала світу, що судовий процес може відбуватися не лише виключно у залах судового засідання, а й за допомогою інформаційно-комунікаційних техноло-

гій. Такі віртуальні процедури не впливають негативно на здатність сторін висловлювати свої позиції, розуміти докази та приймати відповідні рішення. Наразі судові засідання на віртуальних платформах є здебільшого не винятком, а правилом. Віртуальні слухання подолали проблему неявки сторін, свідків, що в свою чергу зробило судовий процес дещо коротшим.

Однак є й інший бік медалі. У випадку з новими технологічними розробками, завжди існує страх негативних наслідків впровадження штучного інтелекту та робототехніки в суспільстві. Адже у зв'язку із впровадженням новітніх технологій відбувається втрата роботи у деяких людей (оскільки штучний інтелект заміняє її), втрата контролю і, зрештою, страх за майбутнє людства. Також є тенденція підкреслювати негативні сторони будь-якої нової технології, коли ми не до кінця розуміємо цю технологію та її наслідки [1].

Зауважимо, що віртуальні слухання не проходять без перешкод. Все ще наявні проблеми зі зв'язком, адже не в усіх віддалених населених пунктах наявна мережа Інтернет, що є досить прикритим у сучасному цифровому світі.

Обмін файлами неминучий в юридичній практиці. Проте до активного впровадження цифрових технологій в юридичну сферу найпоширенішим способом обміну необхідними документами була електронна пошта, а це не завжди було безпечно через неретельну захищеність такого виду зв'язку. Із входом в епоху пандемій, введенням режиму дистанційної роботи зросла потреба в альтернативних та безпечних системах для обміну файлами. Багато компаній запропонували безліч варіантів програм, які надають можливість безпечно здійснювати такі види діяльності як спілкування з клієнтами, передача документів, пов'язаних із справою, або поширення контракту для підпису. Проте при виборі такої програми потрібно зважати на те, чи проводить постачальник послуг регулярні перевірки безпеки.

Також почали використовуватись системи для проведення юридичних досліджень. Так, відповідна програма вивчає юридичну термінологію, щоб автоматично проводити аналіз юридичних питань судової практики та законів. Така програма втілює в себе найкращу пошукову юридичну та аналітичну систему.

Перший у світі штучний інтелект у залі суду був використаний у Китаї влітку 2022 року. Цей штучний інтелект рекомендує певні нормативно-правові акти суддям та навіть створює певні процесуальні документи, аналізує їх і попереджує про можливі помилки під час прийняття рішення судом. Судді зобов'язані консультуватися зі штучним інтелектом кожного разу і прислуховуватися до його порад. Якщо суддя не бажає виконувати поради робота, то він має подати письмове пояснення [1].

Окрім цього вже відомо, що компанія «DoNotPay» створила робота-адвоката і зовсім скоро, у лютому 2023 року, цей робот буде приймати участь у судовому засіданні як захисник відповідача. Головною ціллю компанії було створити такий продукт, котрий би економив гроші сторін. Розробники запевняють, що це може стати одним із перших кроків подолання бюрократії у судах. Нині робота-адвоката представляють як спеціаліста стосовно захисту прав споживачів, особливо у спорах, що стосуються відмінених авіарейсів та прав працівників на робочому місці [1].

Однак виникає логічне питання з юридичної точки зору - який правовий статус буде мати штучний інтелект? Штучний інтелект здатний розвиватися і хто знає, можливо через декілька років штучний інтелект буде існувати як людина, а може й не буде.

Першочергово необхідно проаналізувати розуміння поняття «штучний інтелект». Так, наприклад О. Баранов визначає «штучний інтелект (ШІ) як деяку сукупність методів, способів і засобів, зокрема, апаратних, та комп'ютерних програм, які реалізують одну, кілька або всі когнітивні функції (КФ) достатньою мірою еквівалентні когнітивним функціям людини» [2].

То ж яким може бути правовий статус штучного інтелекту? Основні питання використання штучного інтелекту в Резолюції Європейського парламенту від 12 лютого 2019 року щодо комплексної європейської промислової політики щодо штучного інтелекту та робототехніки, в якій зазначається, що штучний інтелект – це поняття, яке охоплює широкий спектр продуктів і програм, від автоматизації, алгоритмів і вузького штучного інтелекту до загального штучного інтелекту; слід обережно підходити до всеосяжного закону чи нормативно-правового акту щодо штучного інтелекту, оскільки галузеве регулювання може забезпечувати політику, яка є досить загальною, але також уточненою до рівня, коли вона є значущою для промислового сектора [3].

Резолюція Європейського парламенту від 16 лютого 2017 року з рекомендаціями Комісії з норм цивільного права щодо робототехніки щодо відповідальності штучного інтелекту встановлює, що, в принципі, після визначення сторін, які несуть остаточною відповідальність, їхня відповідальність має бути пропорційною фактичному рівню інструкцій, наданих роботу, та ступеню його автономності, таким чином, що більша здатність робота до навчання або автономності, і чим довше тренується робот, тим більшою має бути відповідальність його тренера; зазначає, зокрема, що навички, отримані в результаті «навчання» робота, не слід плутати з навичками, які суворо залежать від його здібностей до самонавчання, коли ми намагаємося ідентифікувати особу, до

якої фактично можна віднести шкідливу поведінку робота; зазначає, що принаймні на нинішньому етапі відповідальність має лежати на людині, а не на роботі [4].

Вищезазначені рекомендації пропонують загальне європейське визначення для розумних автономних роботів, де це доречно, включаючи визначення його підкатегорій, беручи до уваги такі характеристики:

- здатність набувати автономності за допомогою датчиків та/або шляхом обміну даними зі своїм середовищем (взаємозв'язок) та аналізу цих даних;

- здатність навчатися через досвід та взаємодію;

- форма фізичної підтримки робота;

- здатність адаптувати свою поведінку та дії до середовища [4].

На нашу думку, самий класичний варіант - штучний інтелект буде виступати винаходом, а його розробники, власники та інші особи, які матимуть відношення до такого інтелекту, будуть мати відповідні права та обов'язки, що регулюватимуться більш менш схожим законодавством на наш Закон України «Про авторське право і суміжні права». Якщо штучний інтелект не буде еволюціонувати та не буде сильно схожим на людину, так би мовити, то це цілком логічний варіант.

Однак, що робити, якщо штучні інтелекти будуть досить швидко розвиватися, навчатися поводити себе повністю як людина і можливо, навіть, зможуть щось відчувати, як це було у проілюстровано у футуристичних фільмах.

Наприклад, коли робот проявлятиме різноманітні почуття - злість, любов, довіру, вірність тощо. Ми вважаємо, що у такому разі штучний інтелект не зможе залишатися під статусом винаходу, його слід кваліфікувати у суб'єкт права. Штучний інтелект теж нестиме відповідальність, оскільки він зможе не просто думати як людина, а й відчувати, приймати рішення, які можуть нести як позитивні, так і негативні наслідки для оточуючих. Звісно ж не можна буде гарантувати, що штучний інтелект буде усвідомлювати наслідки своїх дій, однак певні обмеження для них мають бути введені.

Якщо штучні інтелекти будуть вважатися суб'єктами права, то відповідно вони матимуть певні права й обов'язки. На нашу думку, даний перелік буде відрізнятися від вже нам звичних прав та обов'язків фізичних і юридичних осіб. Однак, вже зараз починають підніматися дані питання. Наприклад, всесвітньо відомий робот Софія у 2017 році вже стала підданою Саудовської Аравії після спеціального саміту. Звісно вже зараз такі питання вирішуються спеціальними окремими порядками, які можуть коло-

сально різнитися один від одного, але я думаю, що у найближчі двадцять років вже буде певний міжнародний документ, котрий буде регулювати правила існування штучного інтелекту, схожого на Софію. Також питання визнання правосуб'єктності штучного інтелекту виявляється в таких процесах як визнання за штучним інтелектом авторських прав (прикладом є Книга «День, коли комп'ютер напише роман», яка була створена штучним інтелектом) та відшкодування шкоди, завданої роботом (питання - хто буде суб'єктом відповідальності - розробник штучного інтелекту чи штучний інтелект).

Надзвичайно важливо також враховувати етичні цінності та питання фундаментальних прав у можливому рішенні надати роботам певний правовий статус. Заява Ніла Річардса та Джонатана Кінга в їхній статті про етику великих даних цілком може бути застосована до робототехніки: «Ми будемо нове цифрове суспільство, і цінності, які ми створюємо або ж не вкладаємо в наші нові цифрові структури, і визначатимуть самих нас. Важливо, якщо ми не зможемо збалансувати людські цінності, про які ми дбаємо, як-от приватність, конфіденційність, прозорість, ідентичність і вільний вибір, із переконливим використанням великих даних, наше суспільство великих даних ризикує взагалі втратити такі цінності заради інновацій та доцільності» [5].

Звісно є частина людського населення, котра боїться, так би мовити, повстання штучного інтелекту, як це часто зображено у футуристичних фільмах. Однак, наразі штучні інтелекти мають більше обмежень, аніж можливостей, наприклад, системи штучного інтелекту успішно вирішують лише якийсь єдиний тип задач - той, для якого ці системи було спроектовано від самого початку; вони мають обов'язково навчатися, щоб вміти виконувати відповідні задачі, тобто, переконання штучного інтелекту у правильності власних рішень залежить від людини, оскільки людина задає напрямок навчання [6].

Якщо дивитись на існування штучного інтелекту з етично-правової сторони, то знову постає питання якими правами будуть вони наділені? Існує концепція «права роботів», котра передбачає певні моральні зобов'язання з боку людства щодо роботів. Ця концепція полягає у тому, що штучному інтелекту мають бути надані подібні права і свободи, як у звичайних людей.

Однак поряд із цим існує загроза людській гідності. Звісно ж роботодавцям вигідніше було б мати підлеглого робота, оскільки йому не потрібно платити заробітну плату, не потрібні вихідні тощо. Різкий розвиток штучного інтелекту ста-

новить загрозу людству в плані втрати роботи. Цього неможливо уникнути, однак доцільним було б ввести певний перелік професії, на котрих не можуть працювати штучні інтелекти, оскільки найближчі роки роботи не зможуть опанувати почуття людей. Наприклад, не досить коректним було б назначати робота суддею, терапевтом, співробітником служби підтримки клієнтів, нянею тощо. У таких професіях роботи не зможуть надавати людям необхідної підтримки, через що суспільство не буде відчувати себе в безпеці або відчувати прояв емоційного інтелекту. Джозеф Вейценбаум також зазначав, що штучний інтелект ніколи не зможе замінити людину на подібній посаді [7].

Як же зараз відносяться до штучного інтелекту в Україні? Олександр Компанієць, директор департаменту цифрової економіки Міністерства цифрової трансформації України, держава має право втручатися тільки у сферу застосування штучного інтелекту, але поки що не зрозуміло, яким чином: «Штучний інтелект – це машина, яка може сама вчитись приймати рішення і на підставі цих рішень вчиняти дії». Україна притримується загальних світових поглядів стосовно законодавчого регулювання штучного інтелекту, тобто поки що ми теж не маємо чіткого рішення стосовно правового статусу штучного інтелекту, однак зазначається, що нам необхідні відповідні стандарти, які будуть визначати як мінімум порядок створення штучного інтелекту [8].

Зараз у світі також досить часто підіймається тема щодо авторських прав на твори, які створюються безпосередньо штучним інтелектом. Погляди щодо регулювання таких прав різняться. Наприклад, США переконане, що автором творів має бути лише людина. Законодавство Великобританії ж навпаки має норми, які регулюють «створення творів машинами» - володільцем авторських прав буде у такому випадку особа, яка вжила заходів, необхідних для створення твору. ЄС же прийняла Хартію робототехніки, котра передбачає, що до робототехніки застосовується система регулювання питань інтелектуальної власності, до прав інтелектуальної власності – нейтральний підхід з позиції технологій, тобто враховуючи, що за системою штучного інтелекту стоїть людина [8]. В Україні наразі законодавство схоже на приписи США, оскільки автором твору у нас може бути лише фізична особа [9].

Висновки. Переважну більшість юридичних завдань сьогодні можуть виконувати автоматизовані системи, пристрої. То ж чи є місце людині у цьому процесі? Звісно, юристи добре обізнані з усіма автоматизованими діями, розуміють їхню суть та вміють їх застосовувати, щоб зосередити

свою увагу на завданнях, які не можна делегувати роботі: складанні правової позиції, побудові лінії захисту тощо.

А штучний інтелект, як у будь-яка нововведення має свої плюси та мінуси щодо власного розвитку. На нашу думку, роботи мають право на повноцінне існування як суб'єкт права у майбутньому, однак з регламентованими обмеженнями на міжнародному рівні. Штучний інтелект не може мати права та обов'язки, які є у фізичних і юридичних осіб нашого часу, однак може мати свої власні. Звісно ж людству необхідно узгодити й можливі сфери діяльності штучного інтелекту, задля суспільного блага та щоб унеможливити посягання на порушення загальних правових принципів щодо прав і свобод людини. Весь подальший розвиток штучного інтелекту залежить лише від людини, оскільки людина виступає винахідником, суддею та вчителем одночасно.

Отже, незважаючи на стрімку цифровізацію правової системи, штучний інтелект повністю не витіснить і не витіснить юриста-професіонала, його моральність, порядність, креативність, ініціативність та гнучкість у прийнятті важливих рішень.

Література

1. Увійде в історію: вперше на судовому засіданні працюватиме робот-адвокат. Уніан: веб-сайт. URL: <https://www.unian.ua/science/uviyde-v-istoriyu-vpershe-robot-advokat-pracyuvatime-na-sudovomu-zasidanni-12101115.html> (дата звернення 7.01.2023)
2. Баранов О.А. Інтернет речей і штучний інтелект: витоки проблеми правового регулювання: зб. матеріалів II-ї міжнародної науково-практичної конф. IT-право: проблеми та перспективи розвитку в Україні, м. Львів, 17 лист. 2017 р. Львів: НУ "Львівська політехніка", 2017. 318 с. С. 18-42
3. European Parliament resolution of 12 February 2019 on a comprehensive European industrial policy on artificial intelligence and robotics. URL: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-8-2019-0081_EN.html (дата звернення 20.12.2022)
4. European Parliament resolution of 16 February 2017 with recommendations to the Commission on Civil Law Rules on Robotics. URL: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-8-2017-0051_EN.html (дата звернення 20.12.2022)
5. Corrales M., Fenwick M., Forg N. Robotics, AI and the Future of Law. Vienna, 2018. 237 p.
6. Штучний інтелект: загрози і можливості. Радіо свобода: веб-сайт. URL: <https://cutt.ly/s1SKv7R> (дата звернення 1.12.2022)
7. McCorduck, Pamela. Machines Who Think. Natick, MA : A. K. Peters, Ltd, 2004.
8. Правовий статус штучного інтелекту обговорили експерти Business & Legal IT Forum. Pravo.ua: веб-сайт. URL: <https://cutt.ly/T1SKhBZ> (дата звернення 1.12.2022)
9. Про авторське право і суміжні права: Закон України від 23.12.1993 № 3792-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/3792-12> (дата звернення 1.12.2022)

Анотація

Пряміцин В. Ю., Крутікова І. Д., Невечера С. А.
Цифрова трансформація роботи юристів. – Стаття.

Стаття присвячена аналізу цифрової трансформації роботи юриста в еру стрімкого поширення та розвитку штучного інтелекту. Велику увагу було приділено тому, як саме науково-технічний прогрес та розвиток вплинули на юридичну професію. Було згадано й роль штучного інтелекту в сфері права в часи пандемії. В науковій праці зазначено, з якими труднощами може зіткнутися юрист чи клієнт за використання новітніх технологій. Не оминули й роль пандемії на правову систему, зокрема судову. В статті наводяться аргументи щодо позитивного впливу штучного інтелекту для роботи юриста. Наприклад, зазначається, що сьогодні значно легше усі необхідні документи брати із собою, адже вони поміщаються в один гаджет. Проте не обійшли увагою й недоліки використання новітніх технологій в правничій сфері. Ключовим при аналізі даного питання був факт втрати роботи людьми, які займали певні посади, через можливість виконання штучним інтелектом їхніх посадових обов'язків.

Велику увагу в праці приділено правовому статусу штучного інтелекту. Для з'ясування цього питання було проаналізовано та досліджено відповідні нормативно-правові акти, а також наукову літературу. Були висловлені думки про штучний інтелект як суб'єкт права на основі історії всесвітньо відомого робота Софії, яка стала підданою Саудівської Аравії. Для досягнення мети статті, а саме дослідити вплив цифрової трансформації роботи юристів та правовий статус штучного інтелекту в майбутньому, було здійснено аналіз та досліджено не лише відповідні необхідні нормативно-правові акти, а й різні фільми та книги на тематику штучного інтелекту та права.

В праці висвітлено етично-правову сторону штучного інтелекту. Також наведені думки різних науковців щодо правового аспекту штучного інтелекту. Зазначено, яка правова позиція до штучного інтелекту склалась в Україні. Досліджено, що наразі питання чіткого правового статусу штучного інтелекту в українському законодавстві залишається відкритим. В статті проаналізована тема про авторські права на твори, що створюються безпосередньо штучним інтелектом. Та з цього приводу наведені приклади законодавств різних держав світу про те, як вони законодавчо вирішили це питання. Праця містить логічний висновок про штучний інтелект в роботі юриста.

Ключові слова: штучний інтелект, цифрові технології, право, юрист, цифрова трансформація, правовий статус.

Summary

Pryamitsyn V. Yu., Krutikova I. D., Nevechera S. A.
Digital transformation of the work of lawyers. – Article.

The article is devoted to the analysis of the digital transformation of the work of a lawyer in the era of the rapid spread and development of artificial intelligence. Much attention was paid to how scientific and technological progress and development affected the legal profession. The role of artificial intelligence in the field of law during the pandemic was also mentioned. The scientific work indicates what difficulties a lawyer or client may face when using the latest technologies. The role of the pandemic on the legal system, in particular the judicial system, was not overlooked. The article presents arguments regarding the positive impact of artificial intelligence on the work of a lawyer. For example, it is noted that today it is much easier to take all the necessary documents with you, because they fit in one gadget. However, the disadvantages of using the latest technologies in the legal field have not gone unnoticed. Key in the analysis of this issue was the fact that people who held certain positions lost their jobs due to the possibility of artificial intelligence performing their job duties.

Much attention is paid in the work to the legal status of artificial intelligence. In order to clarify this issue, the relevant regulatory and legal acts, as well as scientific literature, were analyzed and researched. Opinions were expressed about artificial intelligence as a subject of law based on the story of the world-famous robot Sophia, who became a subject of Saudi Arabia. In order to achieve the goal of the article, namely to investigate the impact of the digital transformation of the work of lawyers and the legal status of artificial intelligence in the future, not only the relevant necessary legal acts, but also various films and books on the subject of artificial intelligence and law were analyzed and researched.

The work highlights the ethical and legal aspects of artificial intelligence. The opinions of various scientists regarding the legal aspect of artificial intelligence are also given. It is indicated what the legal position towards artificial intelligence has developed in Ukraine. It has been investigated that currently the question of a clear legal status of artificial intelligence in Ukrainian legislation remains open. The article analyzes the topic of copyright for works created directly by artificial intelligence. But in this regard, examples of the legislation of different countries of the world are given on how they legislatively resolved this issue. The work contains a logical conclusion about artificial intelligence in the work of a lawyer.

Key words: artificial intelligence, digital technologies, law, lawyer, digital transformation, legal status.